

UOT 343.712.1

Rasim İSAQOV

*Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyasının
Kriminalistika kafedrasının baş müəllimi,
polis polkovnik-leytenantı*
DOI: <https://doi.org/10.62130/YAJE4863>

NARKOTİK VASİTƏLƏR VƏ PSİXOTROP MADDƏLƏRİN QANUNSUZ DÖVRİYYƏSİ İLƏ BAĞLI CİNAYƏTLƏRİN ARAŞDIRILMASININ BƏZİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

XÜLASƏ

Narkotik vasitələr və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlər yalnız sosial, iqtisadi və hüquqi problemlərə yol açmır, həm də təşkilatlanmış cinayətkar qrupların və beynəlxalq narkotik ticarəti şəbəkələrin fəaliyyətinə zəmin yaradır. Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi müxtəlif metodlarla gizlədilər, saxtalaşdırılan və beynəlxalq ölçüdə həyata keçirilən bir cinayət fəaliyyətidir.

Bu cür cinayətlərin araşdırılması xüsusi istintaq metodları və müasir texnologiyalardan istifadəni tələb edir. Cinayətkar qrupların fəaliyyətləri adətən çox mürəkkəb və təşkilatlanmış olur, bu da cinayətlərin aşkar edilməsini və sübutların toplanmasını çətinləşdirir. Araşdırmalar zamanı məxfi əməliyyatlar, elektron nəzarət, informatorlardan istifadə və digər inkişaf etmiş üsullar tətbiq edilir. Eyni zamanda, bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlıq vacibdir, çünki narkotik ticarəti adətən çoxsaylı ölkələr arasında həyata keçirilir.

Araşdırmaların qarşısında duran əsas çətinliklərdən biri cinayətkar şəbəkələrin çox mürəkkəb struktura sahib olması və bu şəbəkələrin inkişaf etmiş logistika və maliyyə qaynaqları ilə dəstəklənməsidir. Bundan əlavə, maddi sübutların toplanması və onların müvafiq hüquqi çərçivədə təqdim edilməsi də mühüm rol oynayır. Narkotik vasitələr və psixotrop maddələrlə bağlı cinayətlərin effektiv araşdırılması üçün hüquq-mühafizə orqanlarının müntəzami olaraq yeni metodlara və beynəlxalq səviyyədə güclü əməkdaşlığa ehtiyacı vardır.

Nəticə olaraq, narkotiklərlə mübarizə çətin, amma vacib bir prosesdir. Bu cinayətlərin araşdırılması üçün yeni yanaşmaların tətbiqi texnoloji imkanların artırılması və beynəlxalq əməkdaşlığın gücləndirilməsi, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizənin effektivliyini artıracaqdır.

Açar sözlər: *Narkomaniya, narkotik vasitələr, narkoman, psixotrop maddələr.*

Narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi və narkomanlıq müasir dünyanı ciddi narahat edən global problemlərdən biridir. Narkomaniya cəmiyyətin mənəvi və intellektual potensialının aşınmasına, genefondun tənəzzülünə və digər mənfi hallara gətirib çıxarır. Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi cinayətkarlığın artmasına səbəb olmaqla yanaşı, həm də terrorizmin maliyyə mənbəyi kimi beynəlxalq təhlükəsizliyə ən ciddi təhdidlərdən biri kimi çıxış edir.

Eyni zamanda dünyada getdikcə daha da intensivləşən iqtisadi inteqrasiya, ticarət və geniş-

həcmli yükdaşımalarda təşkili üçün ölkələr arasında nəqliyyat əlaqələrinin genişlənməsi dünyanın bəzi regionlarında istehsal edilən narkotik vasitələrin digər ölkələrə yayılması ilə müşayiət olunur.

Narkomanlıq və narkotizmlə mübarizənin aparılması kəskin ictimai-siyasi əhəmiyyət kəsb etməklə günün ən vacib məsələsinə çevrilmişdir. Vaxtilə bir çox dövlətlər bu vacib məsələyə lazımi qiymət verməmişlər, nəticədə isə narkomaniya və narkotizm yoluxucu xəstəlik kimi əhalinin bir hissəsində, xüsusən də gənclər arasında ild-

rım sürəti ilə yayılmağa başlamış, öz coğrafiyasını genişləndirmişdir.

Məsələnin aktuallığını nəzərə alaraq hüquqşünas alimlər tərəfindən narkotizmin bir çox aspektləri araşdırılmışdır. Kriminalistik nöqtəyi-nəzərdən narkomaniya ilə cinayətkarlıq arasında əlaqə əsasən üç formada özünü göstərir.

Birincisi, narkomanlar obyektiv və subyektiv olaraq cinayətlərin törədilməsinə meyillidirlər. Qanuni dövriyyədən çıxarılan narkotiklərin özü artıq cinayətkar yolla əldə edilir. Digər tərəfdən narkomaniya xəstəliyinə düçar olan şəxslərin öz davranışlarında fərdi-iradə nəzarəti xeyli dərəcədə zəifləyir, bu isə onlar tərəfindən müxtəlif cinayətlərin törədilməsini asanlaşdırır.

İkincisi, narkotik vasitələrə olan mövcud tələbat uyğun surətdə təklif yaradır, bunun mənbəyi olaraq isə narkotik vasitələrin əkilib-becərilməsi, istehsalı, satışı, oğurlanması və s. bağlı cinayətkar fəaliyyət çıxış edir.

Üçüncüsü, narkotiklərə həddən artıq aludə olan şəxslər yüksək viktimoloji xüsusiyyətlərə malik olduğundan, özləri çox vaxt cinayətlərin qurbanlarına çevrilirlər.

Digər cinayətlərdən fərqli olaraq narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı faktlar üzrə cinayət işinə başlamanın özünüməxsus xüsusiyyətləri vardır. Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi faktları ilə bağlı cinayət işinə başlama yaranmış konkret kriminalistik şəraitdən asılıdır. Həmin şəraitlərə: konkret əməliyyat materiallarının realizə edilməsi nəticəsində cinayət işinə başlama, cinayət törətmiş şəxsin cinayət başında yaxalanması nəticəsində cinayət işinə başlama, narkotik vasitələrin oğurlanması (mənimsənilməsi) faktı ilə bağlı dövlət müəssisələri tərəfindən daxil olmuş rəsmi məlumatlar əsasında cinayət işinə başlamanı aid etmək olar.

Bütün hallarda cinayət işinə başlamada CPM-in 204 və 209-cu maddələrinin tələbləri rəhbər tutulmalıdır. CPM-in 204-cü maddəsinə müvafiq olaraq daxil olmuş hər bir məlumat hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən yoxlanıldıqdan sonra cinayət işinə başlama haqqında müvafiq qərar qəbul edilir.

Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi cinayətlərində sübut edilməli olan hallar aşağıdakılardır:

cinayət faktının olub-olmaması, narkotik vasitənin əldə edilməsinin, saxlanması, daşınmasının, göndərilməsinin, hazırlanmasının üsulları və məqsədi, narkotiklər kimdən alınmış və kimə satılıb, narkotiklərin alveri ilə məşğul olduğu müddət və əldə edilən gəlirin məbləği, narkotiklərlə bağlı cinayətlərdə iştirak edən şəxslərin dairəsi və törədilməsində hər birinin rolu, narkotik tərkibli bitkilərin əkilməsi və becərilməsi (edilən aqrotexniki qulluq hansı formada aparılmışdır).

Ümumiyyətlə, narkotiklərlə bağlı cinayətlərdə sübut edilməli olan halları üç qrupa bölmək olar:

Birinci qrupa narkotiklərin qanunsuz əldə edilməsi, hazırlanması, daşınması, saxlanması, satılması hallarını aid etmək olar. Burada narkotiklərin əldə edilməsi vaxtı, mənbəyini, daxil olma kanalları, hazırlama üsulları, növü, çəkisi və qiyməti, cinayətin motivi və məqsədi ilə bağlı hallar aiddir.

İkinci qrupa narkotik vasitələrin istehsalı, əldə edilməsi, saxlanması, uçota alınması, buraxılması, daşınması və göndərilməsi qaydalarını pozma halları aiddir.

Üçüncü qrupa isə təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətini, cavabdehlik dərəcəsini, məsuliyyətini ağırlaşdıran və yüngülləşdirən halları aid etmək olar.

Narkotiklərlə bağlı cinayətlər üzrə irəli sürülən fərziyyələr də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Törədilmiş cinayətin xüsusiyyətindən asılı olaraq fərziyyələri bir neçə istiqamətdə irəli sürülə bilər.

Şübhəli şəxsin üstündə və ya onun evində narkotik vasitələr aşkar edildikdə aşağıdakı fərziyyələr irəli sürülə bilər:

- tutulan şübhəli şəxs narkomandır – narkotik vasitəni qəbul etmək və ya satmaq məqsədilə oğramış, hazırlamış və ya üçüncü şəxsdən almışdır;
- tutulan şəxs narkoman deyil, narkotik vasitəni topdansatış məqsədilə əldə etmişdir (oğurlamış, hazırlamış və ya üçüncü şəxsdən alınmışdır);
- tutulan şəxs narkotik vasitəni pərakəndə satış məqsədilə əldə etmişdir;
- tutulan şəxs cinayət əməlini təkbaşına törətmişdir;
- tutulan şəxs sistemativ olaraq narkotik vasitələrin satışı ilə məşğul olan cinayətkar qrupun üzvüdür;

– tutulan şəxs cinayətkar qrupun üzvü deyil, lakin başqa şəxsin xahişi ilə narkotik vasitələri saxlamış, göndərmiş və daşımışdır.

Narkotik vasitələrin satışı ilə məşğul olan şəxs haqqında fərziyyələr:

– satıcı narkotik vasitəni özü hazırlamış, oğurlamış və ya başqa yolla əldə etmişdir;

– satıcı narkotik vasitəni narkotik tərkibli bitkilərin becərilən yerlərdən əldə etmişdir;

– satıcı narkotik vasitəni saxta reseptlər əsasında əldə etmişdir;

– satıcı cinayətkar qrupun üzvü olub, narkotik vasitəni qrupun digər üzvləri tərəfindən satış məqsədilə əldə etmişdir;

– satıcı narkotik vasitəni topdansatışdan pərakəndə satış məqsədilə əldə etmişdir.

Narkotik vasitələrin alışı ilə məşğul olan şəxs haqqında fərziyyələr:

– alıcı narkotik vasitəni istehlak məqsədilə əldə etmişdir;

– alıcı narkotik vasitənin topdansatışdan pərakəndə satış məqsədilə əldə etmişdir;

– alıcı narkotik vasitənin istehlakı və onun pərakəndə satışı məqsədilə əldə etmişdir;

– alıcı narkotik vasitələr istehlakı üçün tiryəxanalar təşkil etmə və ya saxlanması ilə məşğuldur.

Narkotik vasitələri alan və satan şəxslər haqqında fərziyyələr:

– narkotik vasitəni alan və satan şəxslər arasında alqı-satqı ilk dəfə, bir neçə dəfə və ya sistematik olmuşdur;

– narkotik vasitəni alan və satan şəxslərin əvvəlcədən tanışlıqları olmayıb və ya səthi tanışlıq münasibətindədirlər;

– narkotik vasitənin alan və satan şəxslər dost, qohumluq, yaxın münasibətdədirlər.

Narkotik vasitənin daşınması ilə bağlı fərziyyələr:

– tutulan şəxs narkotik vasitəni özü hazırlamış, əldə etmiş və təyin olunan yerə özü daşıyır;

– tutulan şəxs narkotik vasitə ilə məşğul olan cinayətkar qrupun üzvüdür;

– tutulan digər şəxslərin sifarişi ilə ancaq narkotik vasitənin daşınması ilə məşğuldur;

– tutulan təsadüfi şəxsdir və narkotik vasitənin daşınması başqa şəxslər tərəfindən xahiş olunur.

Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlər üzrə hadisə yerinə baxış mühüm əhəmiyyət kəsb edir və bu növ cinayətlər üzrə baxışı aşağıdakı yerlərdə keçirmək olar:

– narkotik vasitələrin oğurluq və quldurluq yolu ilə ələ keçirilməsi işləri üzrə – şəxsi evlər, dövlət müəssisələri, təşkilatlar, apteklər, xəstəxanalar, farmatsevtika müəssisələri, saxlanc yerləri;

– becərilməsi qadağan edilmiş narkotik xassəli bitkilərin əkilməsi və becərilməsi işləri üzrə ərazilər, sahələr, həyətyanı sahələr, çay sahilləri və s.;

– narkotik vasitələrin realizə edilməsi, narkomanlar üçün tiryəxanalar təşkil etmə və saxlama, narkotik vasitələrin istehlakına təhrik etmə cinayətləri üzrə yaşayış yerləri (ev, saray, mənzil və s.);

– narkotik vasitələrin daşınması – nəqliyyat vasitələri, rabitə və nəqliyyat idarələri;

– narkotik vasitələrin hazırlanması üçün xüsusi təyin edilmiş yerlər.

Hadisə yerinə baxış zamanı araşdırılan əsas obyektlərin dairəsi konkret bu sahədə törədilmiş cinayətin xarakterindən asılıdır.

Narkotik vasitələrin qanunsuz hazırlanması, əldə edilməsi, saxlanması, göndərilməsi, satılması, tiryəxanaları saxlama, istehlaka təhrik etmə cinayətləri üzrə baxış obyektlərinə aşağıdakıları aid etmək olar:

– narkotik vasitələr, yarımfabrikatlar, reaktivlər;

– onların hazırlanması üçün texniki vasitələr;

– həmçinin spirtli və asitilləşdirilmiş ekstratlar, cihazlar, süzgəclər,

– çətinənin qalıqları;

– marixuananın presləşməsi üçün istifadə olunan predmetlər;

– ələk, ət maşını, qəhvədöyən, bıçaqlar, tərəzi, qaşıqlar, qazanlar;

– müxtəlif bağlamalar – polietilen torba, çantalar, portfeller, çemodanlar;

– iynələr, flakonlar, pambıq və cunadan olan tamponlar, siqaret kötükləri;

– cib dəftərçələri, müxtəlif qeydiyyatlar, telefon nömrələri və digər sənədlər.

Narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və

prekursorları talaması ilə bağlı cinayətlərdə hadisə yerinə baxış zamanı aşağıdakı obyektlərə diqqət yetirmək vacibdir:

- mənəəni dəf etməklə saxlanc yerlərə daxil olma: sındırma, sıxma, mişarlama izləri, siqnal qurğularının iş rejiminin pozulması və i.a.

- quldurluq cinayətini müşayiət edən zor tətbiq etmə izləri: dağıdılmış, sındırılmış predmetlər, qan izləri və i.a.;

- cinayət alətləri, sındırma vasitələri, soyuq və odlu silahlar;

- cinayət alətlərinin tətbiqi izləri: güllə, mərmə, karteç, tıxaclar, metal və şüşə qırıntıları və i.a.;

- mikrohissəciklərin daşıyıcıları olan predmetlər;

- əks olunmuş izlər: əl, ayaq, diş, nəqliyyat vasitələri izləri;

- insan orqanizminin qalıqları: qan, tüpürcək və digər izlər;

- cinayətkarlar tərəfindən itirilmiş və atılmış əşyalar, cib dəsmalı, daraq, geyim əşyaları və onların hissələri, maska və i.a.;

- narkotik vasitələrin qəbulu zamanı saxlanılan izlər: iynələr, açılmış bağlamalar, boş ampullalar, flakonlar və i.a.;

- bəzi halları göstərən əlamətlər: qəsdin predmeti, narkotik vasitələrin saxlanc yerlərinə daxil olma izləri.

- cinayətkarın sayı haqqında müxtəlif ayaqqabı izlərinin sayı, müxtəlif ölçüdə olan barmaq izləri, siqaret kötökləri, yerindən tərpənilən ağır predmetlər, istifadə olunan nəqliyyat vasitələri və i.a.

Qanunsuz narkotik xassəli bitkilərin əkilməsi və becərilməsi cinayətləri üzrə hadisə yerinə baxış zamanı aşağıdakılara diqqət yetirilməsi tövsiyə olunur:

- becərilən bitkinin xarakteri və bioloji növü;

- narkotik xassəli bitkiləri maskalayan digər bitkilərin düzülüşü, əkin sahəsi və yerləşməsi;

- narkotik xassəli bitkinin vəziyyəti (yetişmə dövründə kolların sayı, tam və ya hissə-hissə biçilməsi);

- insan, heyvan və nəqliyyat vasitələri, izləri;

- cinayətkarlar tərəfindən atılmış, itirilmiş, yaddan çıxarılmış predmetlər.

Bu növ cinayətlər üzrə əkin sahəsinin həcmi, torpağın rəngi, tərkibi, becərilən bitkilərin düzülüşü, mümkün hallarda isə sayı, biçilmiş sahənin həcmi və başqa məlumatlar baxış protokolunda əks olunmalıdır. Baxış prosesində mütəxəssisin iştirakı vacibdir.

Yay mövsümündə müsadirə olunmuş xaş-xaşın yaşıl qozalarının yararsız hala düşməməsi üçün üzərində böyük olmayan deşiklər açılmış karton qutulara yığılır.

Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlər üzrə hadisə yerinə baxış zamanı aşkar edilmiş bütün maddi sübutlar, əşyalar, predmetlər ayrı-ayrı qablaşdırılır. Bağlamaların üzərində hal şahidlərinin və əşyayi-dəlili müsadirə edən əməkdaşın imzası olmalıdır. Bağlama yapışqanla yapışdırılır, iplə bağlanılır, ipin ucları möhürlənir. Müsadirə edilmiş narkotiklərin miqdarı çox olduqda, onların yalnız bir qismi tədqiqata göndərilməsi məsləhətdir.

Bu növ cinayətlərin istintaqında öz sübut etmə əhəmiyyətinə görə mühüm yer tutan istintaq hərəkətlərindən biri də axtarışdır. Axtarış zamanı axtarış yerində olan şəxslərə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Onlarla sorğu keçirərkən orada olmalarının məqsədi müəyyənləşdirilməlidir. Çünki onların arasında bilavasitə narkotik vasitənin alış, satışı və istehlakı ilə məşğul olan şəxslərin olması ehtimal oluna bilər.

Axtarış zamanı aşkar edilmiş hər bir predmet çox dəqiqliklə hal şahidlərinə təqdim olunmalıdır ki, sonradan cinayətkar bunu müxtəlif bəhanələrlə inkar edə bilməsin.

Tapılmış narkotiklərin miqdarının müəyyən edilməsi hal şahidlərinin iştirakı ilə və ya videoçəkilişdən istifadə etməklə təxirəsalınmadan həyata keçirilir. Bəzi hallarda cinayətkarlar narkotik vasitəni bir yerdə yox, kiçik partiyalarla bir neçə yerdə saxlayır. Bu da axtarışın tam keçirilməsini çətinləşdirir. Axtarış zamanı xüsusi hazırlanmış xidməti itlərdən, narkotiklərin ekspres analiz dəstələrindən və digər elmi-texniki vasitələrdən istifadə olunmalıdır.

Mənzildə axtarış zamanı təzə çəkilmiş suvaq, rəngləmə, ağartma, divar kağızlarına, döşəmə taxtalarına vurulmuş mismarlara, köhnə döşəmə taxtalarının arakəsmələrinə, döşəmənin qıraqlarına çəkil-

miş suvaqlara xüsusilə diqqət vermək lazımdır.

Həyət evlərində isə həyətyanı sahəni, tikililəri, əkin yerlərini, quyuları və digər yerləri diqqətlə nəzərdən keçirtmək vacibdir.

Şəxsi axtarış zamanı üzərində narkotik vasitə axtarılan şəxsə geyim vasitələrini axtarışa təqdim etmək təklif olunur. Sonra isə paltarlar diqqətlə müayinədən keçirilərək bir yana qoyulur. Paltarların cibləri, tikiş yerləri və diqqəti cəlb edən başqa yerlər müayinə olunur. Bədənin müayinəsi isə şəxsin saçlarından başlanır. Əgər şəxs parik qoyubsa, ona xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Belə hallarda şəxsin qoltuğunun altına, ayaqlarının arasına, cuna ilə sarılmış, yapışqanlı plastırla yapışdırılmış yerlərə xüsusi diqqət yetirmək vacibdir. Əgər güman varsa ki, şəxs narkotik vasitəni bintlə sarılmış və ya yapışqanlı plastırla yapışdırılmış yerlərdə gizlədib, belə hallarda həkimin dəvət edilməsi məsləhət görülür.

Avtomobillərdə axtarış apararkən oturucaqlararası sahələrə, dekorativ yastıqlara, cihaz panelinin arxa hissəsinə, radioqəbulediciyə və onun yerləşdiyi yerlərə, oturacağın üzlüklərinə, ayaqaltı döşəkçələrin altına, əyləclərinin əks tərəfinə, təhlükəsizlik qayıqlarının gövdələrinə, tavan və qapı örtüklərinə, sürət qutusunda və onun qolunun başlığına və s. yerlərə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır.

Axtarış zamanı aşağıdakı predmetlərə diqqət yetirmək lazımdır:

- narkotik vasitələr və psixotrop maddələr;
- narkotik tərkibli bitkilər və onların qalıqları;
- narkotiklərin hazırlanması üçün istifadə edilən vasitələr;
- müxtəlif həcmələr və qablaşdırıcı materiallar;
- narkotik vasitələrin alınması üsulunu və kimyəvi reaksiyaları əks edən qeydiyyatlar və yazılar;
- narkotik vasitələrin hazırlanması üçün istifadə edilən həlledicilər;

Axtarış zamanı üzərində narkotik vasitələrin izləri (hissəcikləri) olan geyim əşyalarına da xüsusi nəzər yetirmək lazımdır. Həmçinin axtarış prosesində şəxs tərəfindən aparılan məxfi mühasibat sənədləri də maraq doğura bilər. Bunlara aiddir:

- narkotik vasitələrin mənimsənilməsinə əks etdirən sənədlər;
- narkotik vasitənin alınması üçün təyin olunan reseptlər və onların blankları;
- saxta möhürlər, şampalar, mətnlərin silinməsi üçün istifadə olunan kimyəvi reaktivlər;
- mülki dövriyyədən götürülmüş predmetlər (soyuq və odlu silahlar və s.);
- narkotik vasitələrlə bir yerdə oğurlanmış digər predmetlər.

İstintaq təcrübəsi göstərir ki, narkotik vasitələr aşağıdakı yerlərdə gizlədilə bilər:

- divarlarda, döşəmənin altında, sobalarda və s. xüsusi hazırlanmış saxlanc yerlərində;
- ərzaq məhsulları olan qablarda (ət, qaymaq, mürəbbə);
- çörək kökəsinin, batonun, bulkanın içərində;
- gül dibçəyində olan torpağın içində;
- müxtəlif qablarda və s. yerlərdə.

Narkotik vasitələrin istehlakı ilə əlaqədar cinayətlərin istintaqında şəxsi müayinə istintaq hərəkəti mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Şəxsi müayinə zamanı şəxsin çiyində, kürəyində, barmaqları arasında və bədənin başqa yerlərində olan ineksiya izləri bunu təsdiq edir.

Narkotik vasitələrin satışı ilə məşğul olan şəxsləri və digər şəxsləri, həmçinin onlara məxsus müxtəlif predmetləri müəyyən etmək üçün tanınma üçün təqdimmə istintaq hərəkəti keçirilir.

Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin ekspertizasının növlərinə çətənə və xaş-xaş bitkilərindən kустar üsulu ilə alınmış narkotik maddələrin ekspertizası; kустar üsulu ilə sintezləşdirilmiş narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin ekspertizası; əczaçılıq istehsalı olan narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin ekspertizası aiddir.

Məqalədə narkotiklərlə bağlı cinayətlərin araşdırılması zamanı cinayət işinə başlamanın xüsusiyyətləri, fərziyyələrin qurulması, sübutların dairəsi, hadisə yerinə baxış, axtarış, məhkəmə ekspertizalarının təyini ilə bağlı həm nəzəri, həm də təcrübə əhəmiyyət kəsb edən bəzi məqamlar nəzərdən keçirilmişdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikası CPM.
2. Azərbaycan Respublikası CM.
3. “Məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti” haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
4. Kriminalistika. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı, 2022.
5. Saricalinskaya K.Q., Cavadov F.M., Mahmudov A.M., Əliyev B.Ə. Məhkəmə ekspertizası. Dərs vəsaiti. Bakı, 2016.
6. Azərbaycan Respublikası 18 iyun 1999-cu il tarixli “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı mübarizə haqqında” Qanunu.
7. “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2005-ci il 28 iyun tarixli 959-IIQ nömrəli Qanunu.
8. “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və ya onların prekursorlarının, habelə narkotik vasitələrə və psixotrop maddələrə aid olmayan güclü təsir edən və zəhərli maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə dair cinayət işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun Q Ə R A R I “ 14 ” iyun 2024-cü il № 8. Bakı.
9. E.Нәсәнов. Наркотизм: мейлләр və арадан қалдырма тәдбирләри, Баки, 1999.
10. Н.А.Селиванов, А.В.Снетков. Руководство для следователя. Москва, 2020, стр. 590-603;
11. А.Г.Филиппов, А.Ф.Волынки. Криминалистический анализ, Москва, 2022, ст. 449-453;
12. Й.П.Коновалов. Расследование, приобретение, хранение и сбыт наркотических средств в ИТУ, Киев, 2020.

Расим ИСАКОВ**НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ И ПСИХОТРОПНЫХ ВЕЩЕСТВ****РЕЗЮМЕ**

Преступления, связанные с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ, не только приводят к социальным, экономическим и правовым проблемам, но и создают основу для деятельности организованных преступных группировок и международных сетей наркоторговли. Незаконный оборот наркотических средств и психотропных веществ — это преступная деятельность, которая скрывается, фальсифицируется и осуществляется в международном масштабе различными способами.

Расследование подобных преступлений требует применения специальных методов расследования и современных технологий. Деятельность преступных группировок обычно очень сложна и организована, что затрудняет раскрытие преступлений и сбор доказательств. В ходе расследований применяются секретные операции, электронное наблюдение, использование осведомителей и другие передовые методы. В то же время международное сотрудничество в этой области имеет важное значение, поскольку незаконный оборот наркотиков, как правило, осуществляется между несколькими странами.

Одной из главных проблем, с которой сталкиваются следователи, является то, что преступные сети имеют очень сложную структуру и поддерживаются передовыми логистическими и финансовыми ресурсами. Кроме того, важную роль играет сбор вещественных доказательств и их представление в соответствующих правовых рамках. Для эффективного расследования преступлений, связанных с наркотическими средствами и психотропными веществами, правоохранительным органам постоянно требуются новые методы и тесное международное сотрудничество.

В заключение следует отметить, что борьба с наркотиками — сложный, но важный процесс. Внедрение новых подходов к расследованию данных преступлений, наращивание технологических возможностей, укрепление международного сотрудничества позволят повысить эффективность борьбы с незаконным оборотом наркотических средств и психотропных веществ.

Ключевые слова: Наркомания, наркотические средства, наркоман, психотропные средства.

Rasim ISAKOV

SOME SPECIFIC FEATURES OF INVESTIGATING CRIMES RELATED TO THE ILLEGAL CIRCULATION OF NARCOTIC DRUGS AND PSYCHOTROPIC SUBSTANCES**SUMMARY**

Crimes related to the illicit trafficking of narcotic drugs and psychotropic substances not only cause social, economic and legal problems, but also create the basis for the activities of organized criminal groups and international drug trafficking networks. Illicit trafficking of narcotic drugs and psychotropic substances is a criminal activity that is hidden, falsified and carried out on an international scale by various methods.

The investigation of such crimes requires the use of special investigative methods and modern technologies. The activities of criminal groups are usually very complex and organized, which makes it difficult to detect crimes and collect evidence. During investigations, covert operations, electronic surveillance, the use of informants and other advanced methods are used. At the same time, international cooperation in this area is important, since drug trafficking is usually carried out between numerous countries.

One of the main difficulties facing investigations is that criminal networks have a very complex structure and are supported by developed logistical and financial resources. In addition, the collection of material evidence and its presentation within the appropriate legal framework also play an important role. To effectively investigate crimes related to narcotic drugs and psychotropic substances, law enforcement agencies constantly need new methods and strong international cooperation.

As a result, the fight against drugs is a difficult but important process. The introduction of new approaches to the investigation of these crimes, increasing technological capabilities and strengthening international cooperation will increase the effectiveness of the fight against illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances.

Key words: Narcomania, narcotic drugs, addicts, psychotropic drugs